

Összefoglaló a védési eljárással kapcsolatos kérdések megválaszolására:

Természetesnek vesszük, hogy a környezetvédelemben, a természetvédelemben, a műemlékvédelemben a megőrzés és fenntartás szempontjait és hogy ezekre való hivatkozással különleges előírásokat kell betartani. Így van ez a műtárgyak, kulturális javak esetén is.

A védési eljárás:

A műtárgyak, műtárgyegyüttesek bizonyos köre - olyan tárgyak, melyek közgyűjteményben vannak elhelyezve, vagy műemléki épületek tartozékai, régészeti leletek, stb. - helyzetüknél fogva eleve védettséget élveznek. Azokat a - főleg magántulajdonban lévő - tárgyakat azonban, melyek a magyar kultúrtörténet, a magyar történelem számára kiemelkedő jelentőségűek, pótolhatatlan értéknek minősülnek, de a fenti felsorolás nem érvényes rájuk, a felelős állami szervek védetté, vagy védett tárgyegyüttessé nyilváníthatják. Ennek a folyamatnak mind a hazai, mind a nemzetközi szakmai életben nagy hagyománya van.

A hatályos jogszabályok szerint ma bárki (szakember és nem szakember egyaránt) tehet védési javaslatot. Az ajánlást a Forster Gyula Nemzeti Örökséggazdálkodási és Szolgáltató Központnak (rövidebb nevén Örökséggazdálkodási Központ, vagy FGyKp, korábban Kulturális Örökségvédelmi Hivatal) kell elküldeni. A javaslatnak tartalmaznia kell a műtárgy, vagy műtárgyegyüttes leírását, őrzési helyét, tulajdonosát. Bármilyen tárgyat lehet védelemre javasolni, ha a javasoló meggyőződése, hogy a tárgy, irat megőrzése kulturális szempontból fontos lehet. Hasonlóképp kell eljárni egyébként akkor is, ha valaki a védettség megszüntetését szeretné kezdeményezni az Örökséggazdálkodási Központnál.

A minősítést, mely alapján egy műtárgy, irat, vagy gyűjtemény védési eljárás alá kerül, az FGyKp, illetve az általa kijelölt országos múzeumok, a nemzeti könyvtár és az országos levéltár munkatársa(i) készíti(k) el. Az országos jelentőségű nemzeti közgyűjtemények munkatársai ugyanis olyan szakismerettel rendelkeznek, mely biztosítéka a megalapozott döntésnek. A folyamat során nem egyetlen szakember - esetleg elfoglalt - véleménye dönt és a szakvélemény egy komplex, a közgyűjtemény által bevett becslési folyamat végeredménye. Iratok, iratanyagok esetén a szakvéleményezésre felkért intézmény a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (MNL OL) szokott lenni. Az MNL OL által követett becslési módszert az intézmény Gyűjtőköri Stratégiája határozza meg, mely a levéltár honlapjáról (www.mnl.gov.hu) letölthető.

Miért fontos mindez? Azért, mivel a védettség kimondása egyaránt kötelezi a tulajdonost és a magyar államot is. Éppen ezért alapos, szakmai érvekre támaszkodó indoklás kell ahhoz, hogy egy műtárgyat, vagy történeti iratot védetté nyilvánítsanak. A döntéskor a szakemberek figyelembe veszik az adott tárgy(együttes) szakmai, tudományos értékét, fontosságát és szerepét, ritkaságát, a nemzeti, vagy épp az egyetemes kultúrtörténethez való viszonyát és nem utolsósorban annak eredetét, eredetiségét.

A védési döntés a szakmai megalapozottságon túl szabályozott kereteket, pontos eljárási szabályokat is igényel. Ezért az Örökséggazdálkodási Központ a védetté nyilvánítást az államigazgatási eljárás szabályai szerint folytatja le, annak egyes lépéseiről a tulajdonos és minden bevont érintettet írásban, határozattal értesíti. Ezzel biztosítja a jogorvoslat, a fellebbezés lehetőségét.

A védettség előnyöket és kötelezettségeket is jelent a tulajdonos számára.

1. Az előnyök:

- × A védetté nyilvánított műtárgyak, iratok eredetéről, eredetiségéről az Örökséggazdálkodási Központ által a tulajdonosnak megküldött okirat szól. Ez az okirat szavatolja, hogy a védett műtárgy nem hamisítvány.
- × A védett műtárgy, irat birtoklása ezen túl jogbiztonságot jelent: a határozat szavatolja, hogy a tulajdonos a védett tárgy igazolhatóan jogszerű birtokosa.
- × Az Örökséggazdálkodási Központ a védett tárgyat, iratot nyilvántartja, annak sorsát folyamatosan figyelemmel kíséri. Így biztosítja azt, hogy az adott műtárgy nemcsak a jelen, de a jövő számára is fennmaradhasson.
- × A védett műtárgy birtokosa előtt - indokolt esetben - anyagi támogatás lehetősége is megnyílik: az FGyKp támogatást adhat a védett műtárgy állapotának megőrzésére, restaurálásra, vagy biztonságának megerősítésére.
- × Egyes esetekben állami, önkormányzati források is egyszerűbben igénybe vehetők akkor, ha az adott műtárgy, irat jogi helyzete biztosított, azaz a tárgy az FGyKp védelme alatt áll.
- × Amennyiben a védett műtárgyat ellopják, az Örökséggazdálkodási Központ a rendőrséggel együttműködve segíti a megtalálást és a műtárgy visszaszerzését. Hazánk 2001 óta részese például az UNIDROIT Egyezménynek, mely a lopott, vagy jogellenesen külföldre vitt kulturális javak nemzetközi visszaadását segíti. Az egyezmény „kellő gondosságot” ír elő a tárgy megszerzésével kapcsolatban a vásárló számára, mely biztosíthatja, hogy védett eredetű műtárgyak lopás útján ne cserélhessenek gazdát.

2. A kötelezettségek:

- × A tulajdonosra vonatkozik a jó karbantartás kötelezettsége: a védett műtárgyat meg kell őrizni a jövő számára, annak szakszerű tárolásáról a birtokosnak gondoskodnia kell.
- × Bármilyen állapotváltoztató beavatkozást (ide értendő a restaurálás is) az Örökséggazdálkodási Központ előzetes engedélyével lehet elvégezni. A beavatkozás történhet bel- és külföldön is, de ez utóbbi esetben az FGyKp -nál ideiglenes kiviteli engedélyezést kell kérelmezni.
- × Bejelentési kötelezettsége van a tulajdonosnak a védett műtárgy(együttes) őrzési helyének megváltozása, és/vagy tulajdonosváltás esetén is. Ez a bejelentés kizárólag írásban történhet.
- × Védett gyűjtemény, tárgye gyűjtemény darabjai kizárólag az Örökséggazdálkodási Központ előzetes engedélyével idegeníthetők el.
- × A védett műtárgy, irat végleges kivitele az országból tilos.

Kiegészítő információk:

Az FGyKp nyilvántartása - az adatvédelmi szabályok szoros betartása mellett - nyilvános, bárki kérhet belőle adatot. (www.koh.hu) A Központ által vezetett *Egységes Műtárgytár* (EMT) elnevezésű nyilvántartásban a műtárgyak részletes adatait rögzítik, beleértve a tárgy(ak)ról készített fényképfelvételeket is. Szerepelnek az adatbázisban a műtárgy őrzési helye és a tulajdonos személyes adatai (neve, címe, anyja neve, születési adatai) is. Az Örökséggazdálkodási Központ által nyilvántartott adatokat az

FGyKp a személyes adatok védelmére vonatkozó szigorú jogszabályok betartásával kezeli. A tulajdonos személyi adatait a műtárgytulajdonos hozzájárulása nélkül senki tudomására nem lehet hozni, a szakértői véleményt készítőik számára sem. Ez alól kizárólag rendőrségi, vagy bírósági megkeresések jelentenek kivételt.

A kötelezettségek teljesítését a Forster Gyula Központ műtárgyfelügyelői a védett tárgy őrzési helyén jogosultak ellenőrizni. A KÖH a mindenkorai tulajdonos személyes adatait nyilvántartja, így biztosítható ugyanis, hogy a tárgy(együttes) sorsát hosszú távon figyelemmel lehessen kísérni. A jogszabályban pontosan meghatározott esetekben a tulajdonosnak együtt kell működnie a KÖH műtárgyfelügyelőivel, hogy ők a védett műtárgyak, iratok meglétéről meggyőződhesse, és állapotát ellenőrizhesse. A szabályokat megszegőkkel szemben a KÖH, illetve más állami szervek járhatnak el, bírság, vagy egyéb büntetés kiszabásával.

A műtárgyakra vonatkozó főbb hatályos jogszabályok:

- × 1954. évi Hágai Egyezmény
- × 1970. évi UNESCO Egyezmény
- × UNIDROIT Egyezmény
- × Az Európai Tanács 3911/92/EGK rendelete és módosításai a kulturális javak kivételéről
- × Az Európai Tanács 93/7/EGK irányelve és módosításai a tagállam területéről jogellenesen kiszállított kulturális tárgyak visszaszolgáltatásáról
- × A kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény
- × A jogellenesen kivitt kulturális javak visszaszolgáltatásáról szóló 2001. évi LXXX. törvény
- × Az Örökséggazdálkodási Központ létrehozásáról és működéséről szóló kormányrendelet és NKÖM rendeletek

Fontos elérhetőségek (KÖH és szakvéleményt készítő közgyűjtemények):

1. Egységes Műtárgytár: <http://mutargytar.koh.hu>
2. Forster Gyula Nemzeti Örökséggazdálkodási és Szolgáltató Központ, Műtárgyfelügyeleti Iroda:
 - × 1014 Budapest, Szentháromság tér 6. II. emelet
 - × 1535 Budapest, Pf. 721.
 - × +36 1 224-5515
 - × <http://www.koh.hu/tartalom.php?id=20090723132828#c1>
3. Forster Gyula Nemzeti Örökséggazdálkodási és Szolgáltató Központ, Ügyfélszolgálati Iroda:
 - × 1014 Budapest, Táncsics Mihály u. 1. földszint
 - × +36 1 225-4878, +36 1 225-4881
 - × <http://www.koh.hu/tartalom.php?id=20090723132828#c3>
4. Magyarországi eredetű képzőművészeti alkotások esetén: Magyar Nemzeti Galéria
 - × 1014 Budapest, Budavári Palota B-C-D épület
 - × <http://www.mng.hu/>

5. Külföldi eredetű képzőművészeti alkotások esetén: Szépművészeti Múzeum (röviden: 5. és 7. pontokat)
 - × 1146 Budapest, Dózsa György út 41.
 - × <http://www.szepmuveszeti.hu/>
6. Iparművészeti alkotások és kelet-ázsiai eredetű műtárgy esetén: Iparművészeti Múzeum
 - × 1091 Budapest, Üllői út 33-37.
 - × <http://www.imm.hu/>
7. Népművészeti, néprajzi alkotások esetén: Néprajzi Múzeum
 - × 1055 Budapest, Kossuth Lajos tér 12.
 - × <http://www.neprajz.hu/>
8. A magyar nemzet és Magyarország népei történelmének emlékei, régészeti leletei, numizmatikai tárgyak esetén: Magyar Nemzeti Múzeum
 - × 1088 Budapest, Múzeum krt. 14-16.
 - × <http://www.hnm.hu/>
9. Könyvek, antikváriák, zeneművek, térképek és nyomtatványok esetén: Országos Széchényi Könyvtár
 - × 1014 Budapest, Budavári Palota F épület
 - × <http://www.oszk.hu/>
10. Iratok, irategyűttesek: Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára
 - × 1014 Budapest, Bécsi kapu tér 2-4.
 - × <http://mol.gov.hu/>
11. Irodalmi emlékek: Petőfi Irodalmi Múzeum
 - × 1053 Budapest, Károlyi Mihály u. 16.
 - × <http://www.pim.hu/>
12. Mozgófilmek: Magyar Nemzeti Filmarchívum
 - × 1021 Budapest, Budakeszi út 51/B.
 - × <http://www.filmintezet.hu/>
13. Hadtörténeti emlékek: Hadtörténeti Intézet, Múzeum és Levéltár
 - × 1014 Budapest, Tóth Árpád sétány 40.
 - × <http://www.militaria.hu/>
14. Budapest várostörténetére vonatkozó emlékek és leletek: Budapesti Történeti Múzeum
 - × 1014 Budapest, Budavári Palota E épület
 - × <http://www.btm.hu/>

Az összefoglalót a dr. Buzinkay Péter által összeállított, *Műkincsem van - mit tegyek, mit tehetek?* címet viselő kiadvány alapján készítette Marton-Szabó Dorottya levéltáros.

Budapest, 2012.